MARINE PHRASING UNITS

Maria-Loredana Trucă (Țancu)
PhD. student, University of Pitești

Abstract:Phraseologic units can be classified as follows: collocations – binary structures, consisting in sequences of two linguistic units in an autosemantic relationship to one another –, phrases – distinct lexical and grammatical constructions behaving as single, unitary constituents in a sentence – and idioms – expressive, evocative constructions, often conveying metaphoric or ironic meanings, as well as emotional ones. Multiple phraseological units belonging to the nautical lexicon have been identified by specialised treaties and works - Dicționar maritim român-englez, Dicționar marinăresc, Expresiile marinărești în limbile engleză și română - predominantly noun collocations, as well as verb and adverb phrases, but the majority of these have not been included in the general dictionaires of the Romanian language, which indicates the difficulties encountered when trying to group these specific phraseological units into phraseological families revolving around a single, central word.

Keywords: noun collocations, phraseological families, phraseological units.

1. Terminologia marinărească

Contextul istoric în care s-a format terminologia marinărească în limba română reprezintă cadrul explicării relației dintre împrumutul total, calc lingvistic şi traducere în evoluția acestui proces de achiziții lexicale, specifice secolului al XIX-lea. Formarea lexicului marinăresc se încadrează în sfera îmbogățirii vocabularului limbii române prin mijloace externe.

Lexicul marinăresc reunește sintagme, locuțiuni şi expresii ce se caracterizează prin diversitate lexico-semantică, majoritatea structurilor fiind rezultatul unor evoluţii interne ale limbii, al unor schimbări de sens produse prin procesele cognitive fundamentale – metaforă, metonimie, restrângeri şi extinderi semantice, specializări şi generalizări –, dar şi prin procedee retorico-pragmatice (ironie, antifrază, eufemism, litotă şi hiperbolă) care se stabilizează prin uz.

Studiul de față vizează prezentarea succintă a lexicului marinăresc prin ilustrarea unităților frazeologice (sintagme, locuțiuni, expresii) întrebuințate frecvent de către marinari.

Utilizând un corpus variat, alcătuit prin cercetarea exhaustivă a dicționarelor: DM (Dicţionar marinăresc de Ilie Manole, Gheorghe Ionescu, 1982), respectiv DMRE (Dicţionar maritim român- englez de Anton Beziris, 1985), și organizat pe familii frazeologice sau cuiburi, realizate în jurul unui cuvânt matcă, vizăm: delimitarea și precizarea statutului de sintagmă, locuțiune, expresie. De asemenea, în cadrul articolului, vom analiza multitudinea de unități frazeologice realizate în jurul lexemului matcă nod .

2. Unități frazeologice marinărești

Orice limbă, fie ea cât de incultă, are expresiile sale particulare și ingenioase cari ar fi intraductibile în limba cea mai cultă – afirma Lazăr Șăineanu, subliniind, astfel, contribuția esențială a frazeologismelor în dezvoltarea lexicului.

În lucrarea Sinteze de limba română, coordonatorul, Theodor Hristea, observă, în capitolul Introducere în frazeologie, că unitățile frazeologice se opun atât îmbinărilor libere de cuvinte cât și cuvintelor simple, caracterizându-se printr-un sens unitar, echivalent sau potențial echivalent cu un cuvânt și având, incomparabil, o frecvență mai ridicată decât îmbinările libere. Hristea consideră, de asemenea, drept dovadă că anumite îmbinări de cuvinte sunt fixe, și nu libere, faptul că ele sunt

BDD-A29615 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:10:52 UTC)

înregistrate şi explicate, adică definite în dicţionarele noastre mai noi (Hristea, Theodor, 1984: 134).Unităţile frazeologice însumează următoarele categorii: sintagme1, locuţiuni2 şi expresii3.

Unităţile frazeologice marinăreşti selectate din cele două dicţionare specializate reprezentative prezintă un interes deosebit din punct de vedere lingvistic şi semantic. Am optat pentru a evidenţia, în principal, construcţiile frazeologice realizate în jurul cuvintelor din lexicul general, care se specializează, căpătând semnificaţii unice. Astfel că regăsim, în componenţa unităţilor frazeologice marinăreşti uzitate frecvent, lexeme ca: ac, arbore, barbă, botez, cheie, drept, gaură, gheară, inimă, înainte, labă, lăsa, ochi, operă, picior, sac, ţine, vânt, după cum urmează: ac (s.n.) – (sint.n.) ac de grandee4; (sint.n.) ac de merlinat; (sint.n.) ac de velă; (sint.n.) ac magnetic (Manole, Ionescu, 1982: 15); arbore (s.m.) – (sint.n.) arbore artimon; (sint.n.) arbore bipod, (sint.n.) arbore centru/ mare; (sint.n.) arbore mic/ trinchet; arbore rabatabil; (sint.n.) arbore telescopic (Manole, I., Ionescu, Gh., op.cit.: 39); astru (s.m.) – (exp. vb.) a împuşca astrul5 (ibidem: 44); baba (s.f.) – (locuţ. vb.)a face volta la baba; (sint. n.) baba la cheu; (sint.n.) babe de grui; (sint.n.) babe de punte; (sint.n.) baba dreaptă; (sint.n.) baba dublă; (sint.n.) baba înclinată; (sint.n.) baba simplă; (sint.n.) babe în cruce; (exp. s.) gaşa la baba6!; (exp. s.) volta la baba!7(ibidem: 50); botez (s.n.) – (expr.s.) botezul mării; (expr.s.) botezul navei; (expr.s.) botezul traversării Ecuatorului (ibidem: 71); cart (s.n.) – (sint.n.)serviciul de cart8; (loc.vb.) a face de cart; (expr.) bun cart, marinar!9; cheie (s.f.) – (sint.n.) cheie de afurcare; (sint.n.) cheie de ancoră, sin. cheie de împreunare; (sint.n.) cheie de sart simplă; (sint.n.) cheie sugrumătoare (ibidem: 99); drept (adv., adj. şi s.n.) – (expr.adv.) drept aşa!10; (sint.n.) drept de ancoraj; (sint.n.) drept de convoi; (sint.n.) drept de navigaţie; (sint.n.) drept de pescuit; (sint.n.) drept de vizită şi cercetare; (expr.) drept în prova (pupa)11 (ibidem:155); gaură (s.f.) – (sint.n.) gaura bărcii; (sint.n.) gaură de om, sin. gaură de vizită; (sint.n.) gaură de pisică12; (sint.n.) gaură de porumbel (Manole, I., Ionescu, Gh., op.cit.: 200); gheară (s.f.) – (sint.n.) gheara ancorei; (sint.n.) gheară de abordaj, sin. (expr.s.) gheară de pisică; (expr.s.) gheară de drac13 (ibidem: 205); inimă (s.f.) – (expr.s.) inima navei; (expr.s.) inimă de catarg; (expr.s.) inimă de prâmă; (sint.n.) inima din tablă; inima traverselor; (expr.s.) inima curenţilor de punte; (expr.s.) varangele cu inimă (ibidem: 233); înainte (adv.) – (expr.abv.) înainte peste tot!; (expr.adv.) maşinile înainte!; (expr.adv.) tribord/ babord înainte! (ibidem: 243); labă (s.f.) – (sint.n.) labă de amarare;

[1]*Dicţionarul de ştiinţe ale limbii* defineşte *sintagma* drept *concept structuralist rezultat din aplicarea metodei de analiză în constituenţi imediaţi* care *reprezintă un tip intermediar de unitate lingvistică, situate între nivelul propoziţiei şi cel al unităţilor minimale dotate cu sens* (DŞL: 485).

[2] Unităţi lexicale şi gramaticale distincte care se comportă ca o singură parte de vorbire. În DŞL, Gabriela Pană Dindelegan numeşte *locuţiune* grupul neanalizabil, cu expresie fixă şi sens global, caracterizat prin pierderea autonomiei gramaticale a cel puţin unuia dintre membrii grupului şi funcţionarea de ansamblu ca un singur cuvânt. Potrivit autoarei menţionate, locuţiunile constituie rezultatul unui proces de durată care implică modificări pe toate palierele limbii (lexico-semantic – sensul unic nu reprezintă suma sensurilor unităţilor componente; sintactic – locuţiunea primeşte alţi actanţi şi atribuie alte roluri; morfologic – exceptând verbul, celelalte componente devin neflexibile). Cecilia Căpăţână, în lucrarea *Elemente de frazeologie*, apelează la criteriul înlocuirii structurii (locuţiunii – n.n.) cu un sinonim, un criteriu utilizat în lingvistica tradiţională, pe baza căruia a sesizat că unei locuţiunii substantivale îi corespunde ca sinonim un substantiv, tot aşa cum unei locuţiunii verbale îi revine un verb, iar locuţiunilor adjectivale, pronominale, adverbiale, conjuncţionale, prepoziţionale, interjecţionale le revin părţile de vorbire analoage (n.n).

[3] Construcţii expresive, plastice, având adesea valori metaforice, ironice sau valori marcate afectiv. Ele nu conţin elemente neanalizabile de către cititor sau construcţii neclare, ori cuvinte arhaice al căror sens s-a opacifiat pentru utilizatorul contemporan. (n.n.).

[4] Ac cu secţiune triunghiulară şi vârf curbat, folosit pentru coaserea grandeei la velă (n.n.).

[5] A măsura înălţimea până la corpul ceresc luat drept reper de către navigatori pentru a stabili poziţia navei.

[6] Bucla parâmei este trecută peste coloană.

[7]Comandă pentru a lega parâma la baba imediat.

[8] Program obişnuit de lucru pentru toţi marinarii.

[9] Urare adresată marinarilor la plecarea în călătorie, sin. *drum bun.*

[10] Comandă adresată timonierului pentru a menţine direcţia prestabilită.

[11] Direcţie aflată în prelungirea axului longitudinal al navei, de la prova (pupa) către un reper.

[12]Deschidere prin care marinarii urcă în arboradă pentru a efectua diverse manevre.

[13] Piesă cu două fălci care imobilizează lanţul ancorei.

BDD-A29615 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:10:52 UTC)

(expr.s.) labă de gâscă, sin. gură de zmeu; (expr.s.) labă de pisică14(ibidem: 257); lăsa (vb.) – (expr.vb.) a lăsa barca la apă; (expr.vb.) a lăsa la tribord/ babord; (expr.vb.) las' să meargă! (ibidem: 261); ochi (s.m.) – (sint.n.) ochi de mură; (sint.n.) ochi de terţarolă; (sint.n.) ochi de cioară; (sint.n.) ochi de fungă; (sint.n.) ochi de punte15; (sint.n.) ochi de peşte16; (sint.n.) ochiul navei (ibidem: 325); picior (s.n.) – (sint.n.) picior de arbore; (sint.n.) picior de câine; (sint.n.) picior de etravă; (sint.n.) ancoră sub picior (ibidem: 351); sac (s.m.) – (locuț.vb.) a-şi pune sacul pe navă; (expr.s.) Sac cu furtuni17; (sint.n.) sacul marinarului; (sint.n.) sacul marangozului18 (ibidem: 394); ține (vb.) – (expr.vb.) corabia/ nava ține mai bine marea (ibidem: 446); vânt (s.n.) – (sint.n.) vânt adevărat; (sint.n.) vânt aparent; (sint.n.) vânt de bulină, vânt foarte strâns; (sint.n.) vânt de (din) pupa; (sint.n.) vânt de (din) prova; (sint.n.) vântul navei; (expr.vb.) nava pierde sub vânt; (expr.vb.) a prinde în vânt; (expr.vb.) a veni în vânt,; (expr.vb.) a veni sub vânt, sin. a abate sub vânt; (expr.) nimic în vânt!19; (expr.s.) săritură de vânt20 (Manole, I., Ionescu, Gh., op.cit.: 461).

Observăm, pe baza exemplelor citate, că familiile frazeologice organizate în jurul cuvintelor matcă reunesc atât sintagme cât şi locuțiuni şi/ sau expresii. De asemenea, am sesizat abundența sintagmelor terminologice bimembre (substantiv + substantiv în genitiv: gaura bărcii, gheara ancorei, inima traverselor; substantiv + adjectiv: vânt adevărat, vânt aparent) şi trimembre (substantiv + prepoziție – de/ din/ în/ sub – + substantiv: ancoră sub picior, vânt de (din) prova), fapt ce ilustrează, la nivel lingvistic, trăsătura de interdisciplinaritate, deoarece unul dintre constituenți se regăseşte şi într-un alt domeniu.

2.1. Unităţi frazeologice construite în jurul lexemului matcă nod

Lexemul nod înregistrează, potrivit dicționarelor generale ale limbii romane – Dicționar de Neologisme (DN,1986), Noul Dicționar de Neologisme (MDN, 1997), Dictionar Explicativ al Limbii Române (DEX, 2009) – peste 20 de definiții (accepțiuni), dintre acestea doar două poartă marca diastratică mar., restul corespunzând altor domenii/ câmpuri: 1) (mar.) unitate de măsură pentru viteza navelor, egală cu viteza unei nave care se deplasează cu o milă marină (1852 m) pe oră (DEX, 2009: 719); 2) (mar.) ~ marinăresc – nod special, folosit în marină, pentru a lega două parâme.

Scurt istoric. Nodurile au fost utilizate din cele mai vechi timpuri; inițial, au fost întrebuințate în construirea adăposturilor, în crearea unor punți, a unor poduri pentru a putea traversa dintr-o parte în alta, în realizarea armelor, în domeniul medical – grecii şi romanii, de pildă, foloseau nodul pentru imobilizarea membrelor accidentate (rupte sau rănite), pentru a transmite mesaje – incaşii, de exemplu, înlocuiau literele cu nodurile prinse pe saulă pentru a crea un mesaj, în Evul Mediu, nodurile au fost, uneori, asociate cu magia sau blestemul, cine cunoştea secretul nodurilor marinăreşti era considerat un vrăjitor. Dezvoltarea navigației, călătoriile îndelungate făcute pe mări şi oceane, le-a permis mateloților să ridice la rang de artă nodul marinăresc, atribuindu-i denumiri dintre cele mai ciudate.

De-a lungul timpului, au fost descoperite aproximativ 40 de tipuri de noduri marinăreşti ce pot fi organizate în 5 categorii: noduri de împreunare (folosite pentru unirea a două parâme de grosimi aproximativ egale): nodul lat21, nodul lat cu dublin22, nodul de pescar, nodul de văcar, nodul de înnăditură; noduri de legătură (fixează capătul de parâmă pentru legarea, susținerea sau ridicarea unor obiecte): nod de şcotă, nod de pavilion simplu, nod de pavilion dublu sau nod de

[14]Stare a mării cu suprafața abia încrețită de vânt, prevestindu-l.
[15] Geam gros.
[16] Perlă.
[17] Denumirea golfului Biscaya.
[18] Sacul tâmplarului.
[19] Timonierul manevrează cârma astfel încât prova navei să nu vină în vânt.
[20] Schimbare bruscă a direcției vântului.
[21] este folosit la legarea a două parâme subțiri de aceeaşi grosime; se dezleagă cu greutate.
[22] Buclă.

BDD-A29615 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:10:52 UTC)

ploaie, nod de ancoră, nod simplu sau jumătate nod, nod opt, nod de scaun, acesta poate fi:simplu, alunecător, pe dublin, dublu, nod de foarfecă, nod de școndru, nod jumătate ochi, nod alunecător; noduri de cârlig (se utilizează pentru legarea unui capăt de parâmă la un cârlig): nodul de cârlig dublu, nodul de școtă la cârlig, nodul „gură de știucă", nodul de remorcă; noduri speciale: nodul de bandulă, nodul „picior de câine", nodul de gripie, nodul de sart, nodul de capelatură, nodul de schelă, nodul labă de pisică, nodul semicabestan, nodul de pupă; noduri decorative: (dezvoltate în secolul al XIX-lea de către marinarii de pe clipere): nod „pumn de maimuță", nod de diamant (cubic, semirotund, la două capete, dublu), nod de turban (clasic, colț, „cruce", „T", lung), nod sferic, nod stea executat în 4, 5 sau 12 fire, care dau și numărul de colțuri, nucă simplă, dublă sau coroană, nod pătrat.

Pornind de la exemplele de mai sus, am remarcat faptul că majoritatea sintagmelor organizate în jurul cuvântului matcă nod sunt construcții nominale, sintagme bimembre, având structura: substantiv + substantiv: nod stea, nod colț, nod cruce, repectiv substantiv + adjectiv: nod special, nod decorativ, nod simplu, nod lat, nod pătrat și trimembre (substantiv + prepoziție + substantiv) precum: nodul de pescar, nodul de văcar, noduri de cârlig. Pentru obținerea costrucțiilor sintagmatice, au fost uzitate lexeme din câmpuri semantice diferite: câmpul semantic al componentelor unei nave: școtă, pavilion, ancoră, semicabestan, sart, capelatură, pupă, cărlig, remorcă, terțarolă; al animalelor: câine, pisică, maimuță; al părților componente ale corpului: picior, labă, pumn; al obiectelor vestimentare: turban, izmană; al fenomenelor meteo: ploaie; al pietrelor prețioase: diamante; al fructelor: nucă.

3.Concluzii

Ca urmare a unei atente analize a diferitelor familii frazeologice identificate în lucrările de specialitate DMRE și DM, am constatat că peste 50% dintre unitățile frazeologice au statutul de sintagme nominale, aproximativ 30% sunt expresii verbale sau adverbiale, iar restul locuțiuni verbale.

Cuiburile marinărești și sensurile lor nu sunt înregistrate în dicționarele generale ale limbii române decât în mică măsură, în general, fără marcă diastratică – apartenența la acest domeniu rezultând din definiție, ceea ce indică dificultatea delimitării terminologice – și fără precizarea statutului de sintagmă, locuțiune sau expresie.

BIBLIOGRAPHY

Beziris, Anton, Dicţionar maritim român-englez (DMRE), Editura Tehnică, Bucureşti, 1985.
Bidu-Vrânceanu, A. (coord.), Călărașu, C., Ionescu-Ruxăndoiu, L., Mancaș, M., Pană Dindelegan, G., Dicționar general de științe ale limbii, Editura Științifică, București, 1997.
Căpățână, Cecilia, Elemente de frazeologie, Editura Universitaria, Craiova, 2007.
Coteanu, I., Seche, L., Seche, M. Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX), ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2009.
Hristea, Theodor (coord.), Sinteze de limb română, ed. a III-a, București, 1984, pp.134-161.
Manole, Ilie, Ionescu, Gheorghe, Dicţionar marinăresc (DM), Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
Marcu, F., Maneca, C., Dicționar de neologisme (DN), ed. a II-a, Editura Academiei Române, București, 1986.
Marcu, Florin, Noul dicţionar de neologisme (NDN), Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997.

BDD-A29615 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:10:52 UTC)